

Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi: Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn Sempozyumu Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Symposium The First Encyclopedia of Sciences in Anatolia: 'Abd Allâh al-Kutâhî and Farâ'id al-funûn

Kübra Taşdemir

Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilim Tarihi Bölümü
kubra.tasdemir@medeniyet.edu.tr

Taşdemir, Kübra. "Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi: Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn Sempozyumu Üzerine Bir Değerlendirme". *Bilim Tarihi ve Felsefesi Araştırmaları (BITAD)* 1/2 (Haziran 2025), 119-127.

Orcid: <https://orcid.org/0009-0008-2850-2017>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15827213>

Osmanlı ilim ve kültür tarihinin 12./18. yüzyıldaki müelliflerinden biri olarak öne çıkan Abdullah Kütâhî (ö. 1199/1784) hem ilmî birikimi hem de kurduğu zengin özel kütüphanesiyle döneminin seçkin simalarından biridir. Abdullah Kütâhî, hazırladığı *Ferâidu'l-Funûn* adlı ansiklopedisiyle ünlenmiştir. Bu eser, dönemin bilimsel ve kültürel birikiminin önemli bir örneği olarak ansiklopedinin Osmanlı kültüründeki yerini gözler önüne serer.

Ansiklopedi, bilgilerin derli toplu bir şekilde, genellikle alfabetik sıraya göre sunulduğu kapsamlı bir kaynaktır. Antik çağlardan günümüze, bilgiye ulaşımında merkezi bir araç olarak kabul edilen ansiklopediler, özellikle 12./18. yüzyılda büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönemde, Batı'da ansiklopediler, bilimsel ve felsefi düşüncenin halk arasında yayılmasını sağlamış ve benzer şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nda da Abdullah Kütâhî gibi müellifler, ansiklopedik çalışmalarla bilginin paylaşılmasında önemli bir işlev üstlenmişlerdir. Kütâhî'nin *Ferâidu'l-Funûn* eseri yalnızca bilimsel içerik sunmakla kalmamış aynı zamanda dönemin sosyal ve kültürel yapısına dair önemli bilgiler de içermektedir. Bu eser, Kütâhî'nin dönemin ilmî dünyasına katkılarını yansıtan hem Batı'dan hem de Doğu'dan alınan bilgileri bir araya getiren önemli bir kaynak olmuştur. 12./18. yüzyılda ansiklopedilerin yükselen önemi sadece bilginin aktarılmasını değil aynı zamanda toplumların entelektüel dönüşümünü de sağlamıştır.

Abdullah Kütâhî'nin dokuz ciltlik *Ferâidu'l-Funûn*'u, 12./18. yüzyıl Osmanlı entelektüel dünyasında ansiklopedik bilgi üretiminin zirve örneklerinden birini temsil eder. Ansiklopedinin birbirinden farklı birçok ilme uzanan geniş kapsamı, Kütâhî'nin hem aklı hem de naklî ilimlerdeki derin vukûfiyetini belgeler niteliktedir. Bugün elimizde bulunan beş cilt sayesinde Osmanlı'da disiplinler arası tasnif anlayışının nasıl işlendiği ve taşra müftüsü bir âlimin saray çevrelerine kadar uzanan ilmî ağı nasıl kurduğu açıkça takip edilebilmektedir. Bu çok katmanlı ilmî birikim, *Ferâidu'l-Funûn*'u sadece kataloglanacak bir yazma olmaktan çıkarıp Osmanlı bilgi tarihinin yeniden değerlendirilmesini gerektiren anahtar bir kaynak hâline getirir. Nitekim eserin keşfedilen içerik derinliği ve Kütâhî'nin ilmî profilinin genişliği, alan uzmanlarını bir araya getirecek uluslararası bir sempozyum düzenlenmesine karar verilmesine de zemin hazırlamıştır. Böylece hem metnin hem de müellifinin ilmî mirası akademik gündemin merkezine yerleşmiştir.

Bu noktada İhsan Fazlıoğlu'nun genel koordinatörlüğünde oluşturulan sempozyum, 2024 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilim Tarihi Enstitüsü'nde başlatılan hazırlık sürecinin ardından, müellifin ömrünün büyük kısmı-

nı geçirdiği Kütahya'nın tarihî bağlamını görünür kılmak amacıyla Kütahya'da bir sempozyum yapılması planlanmıştır. Böylece *Ferâidu'l-Funûn* üzerine Türkiye'de ve dünyada ilk kez alan uzmanlarının bir yıllık müşterek emeğiyle hazırlanan kapsamlı akademik sempozyum, Kütahya'da gerçekleşmiştir.¹

Ferâidu'l-Funûn

Abdullah Kütâhî tarafından 9 cilt olarak tasarlanan *Ferâidu'l-Funûn*, günümüze yalnızca 3, 4, 6, 7 ve 9. ciltleriyle ulaşabilmiştir. Eserin üçüncü cildi, süslü bordo deri kapaklıdır ve bölüm başlıklarıyla cetveller, kırmızı mürekkeple öne çıkarılmıştır. Bu cildin girişi müsâmere ile başlayıp önce çeşitli sohbet ve kıssaları sunar. Ardından "Hikâyâtü's-sâlihîn" içinde salih kişilere dair kıssalara geçer. Bunu Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'e (a.s.) ait ayrıntılı peygamber kıssaları izler. Son kısımda ise Hz. Muhammed'in hayatı, faaliyetleri, siyasî ve askerî mücadelelerinin anlatıldığı "Megâzi ve's-siyer" kısmıyla beraber dört halife dönemini anlatan "Târîhu'l-hulefâ" kısmı yer alır. Böylece üçüncü cilt, eğitici sohbetlerden başlayıp peygamberler tarihine ve erken İslam dönemine uzanan tutarlı bir anlatı zinciri sunar.²

Eserin dördüncü cildi nesih hatla, filigranlı kâğıda 31 satır halinde yazılmış 293 varaktan oluşur. Bölüm başlıkları ve cetveller kırmızı mürekkeple vurgulanmıştır. Bu cildin girişinde ilk olarak müfessirler ve muhaddisler ele alınır. Ardından siyerden başlayarak Hanefî, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerini ardışık biçimde inceleyerek ve Hz. Peygamber'in hayatını temel referans alarak fikhî mirası dört Sünnî mezhebin öğretisiyle sistematik biçimde bütünleş-tiren benzersiz bir çerçeve sunar. Bu tertip, İslam hukukunun tarihî sürekliliğini ve mezhepler arası yorum çeşitliliğini dengeli bir çerçeve içinde göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu ciltte ayrıca nahiv ve kelim âlimleri, şairler, evliyalar, bilginler ve tabiplerden ayrı başlıklar açılarak bahsedilir.³

Eserin günümüze ulaşan altıncı cildi, 435 varaklık bir ansiklopedi niteliğindedir. Başlangıçta ziraat, hayvan davranışları, insan tabiatı ve temel matematik-mühendislik konuları, optik, mekanik düzenekler, saatler, tartı sistemle-

¹ Sempozyum ile ilgili haberler için bk. İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü, *Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi: Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn Sempozyumu Tamamlandı* (10 Nisan 2025); DPÜ, DPÜ'de *Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi Sempozyumu* (10 Nisan 2025).

² Detay için bk. Abdullah Kütâhî, *Ferâidu'l-Funûn* (Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/1).

³ Detay için bk. Abdullah Kütâhî, *Ferâidu'l-Funûn*, (Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/2).

ri, muhasebe ele alınır. Ardından harp aletleri, hesap teknikleri, cebir, kesir, oran-orantı gelir. Cildin geniş orta kısmı astronomiye ayrılmıştır: gözlem aletleri, zîc ve takvim tabloları, yıldız katalogları, tutulmalar, gezegen kavuşumları ve menzil hesapları ayrıntılı biçimde işlenir. Cildin sonlarında ise coğrafya, yol güzergâhları, mesafeler, mesafe cetvelleri ve iklim özelliklerinden bahsedilir.⁴

Yedinci cilt, 340 varaktan oluşur. Söz konusu cilt, takvim ve namaz vakitleriyle başlayan zaman-astronomi bölümlerinden sonra usturlâbın yapım ve kullanım kılavuzuyla ilgili ayrıntılı bilgiler sunar. Bu bölümlerin ardından mûsikî ve çalgı bölümü yer alır. Eserdeki ikinci büyük kümeyi ahlâk, siyaset, hükümdar ve vezir adabı, idarî-hukukî konular (fetvâ, kadâ, vakıf, ihtisap, askerî teşkilat) ve eğitim usulleri oluşturur. Bunu mantık, belâgat ve bedî' sanatlarını da kapsayan dil-edebiyat başlıkları ile münazara teknikleri izler. Daha sonra Allah'ın fiilleri, isimleri, sem'iyât, me'âd ve imamet gibi konuları işleyen bölümler ile kelâm, akaid ve nefis ile ilgili tartışmalar gelir. Cildin en geniş kısmı hadis ilmüne ayrılmış olup ravî tabakaları, usûl, dirâyet, rivayet adabı, rivayetlerin tespiti gibi konular ayrıntılı biçimde ele alınır. Son kısımda Tıbb-ı Nebevî, kıraat kaideleri ve tilâvet yer alır. Böylece cilt, astronomiden mûsikîye, siyasetten kelâma ve hadis usûlüne uzanan çok disiplinli bir ilmî panorama-mayı bir akış içinde aktarır.⁵

Ferâidu'l-Funûn'un günümüze ulaşan dokuzuncu cildi ise 290 varaktan oluşur. Dokuzuncu cilt, nasihat ve dua metinleriyle başlar. Ardından zühd ve fakr eksenli tasavvuf bahisleriyle namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetlerin "esrar"ına ayrılmış bölümler gelir. Usûl-i fıkıh, münazara-cedel, geniş bir fıkıh ve ferâiz külliyyatı ve fetva örnekleri, eserin hukukî omurgasını oluşturur. İkinci yarı, tasavvufî arınma (tasfiyye), nefis terbiyesi ve kalbin halleri üzerine yoğunlaşır: seyahat, iktisat, sohbet, uzlet ve semâ adabından başlayıp riya, kibir, öfke, mal hırsı ve şan, şöhret tutkusu gibi ruhu yaralayan afetleri tahlil eder. Bu cilt tövbe, şükür, reca, havf, tevekkül, muhabbet, şevk ve ünsün manevî faydalarıyla sonlanır. Böylece cilt ibadetten hukuka, ahlâktan tasavvufa uzanan bütüncül bir manevî-hukukî rehber niteliği kazanır.⁶

⁴ Detay için bk. Abdullah Kütâhî, *Ferâidu'l-Funûn*, (Ankara: Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/3).

⁵ Detay için bk. Abdullah Kütâhî, *Ferâidu'l-Funûn*, (Ankara: Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/4).

⁶ Detay için bk. Abdullah Kütâhî, *Ferâidu'l-Funûn*, (Ankara: Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/5).

Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi: Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn Sempozyumu

Abdullah Kütâhî'nin çok-yönlü ilmî mirasını disiplinler arası bir perspektif-
le masaya yatırarak onu çağdaş araştırma gündemine taşımayı hedefleyen
Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi: Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn Sempo-
zyumu, İstanbul Medeniyet Üniversitesi (İMÜ) Bilim Tarihi Enstitüsü ile Bilim
Tarihi Bölümü'nün dokuz akademisyeninden oluşan heyetin öncülüğünde
10 Nisan 2025'te gerçekleştirilmiştir. Bu sempozyum, Osmanlı ansiklopedik
geleniğinin zirve örneklerinden sayılan Ferâidu'l-Funûn'u içeriği bakımından
ilk kez değerlendirmek üzere, alan uzmanlarını aynı çatı altında bir araya ge-
tirerek Kütâhî'nin katkılarını günümüz akademik ufkuyla buluşturan ilk kap-
samlı sempozyum olma özelliğini taşımıştır.

İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (DPÜ) ve İslam
Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) iş birliğiyle düzenlenen sempozyuma aka-

ANADOLU'DA
İLK BİLİMLER ANSİKLOPEDİSİ
SEMPOZYUMU
Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn'u

10 Nisan 2025 Perşembe / 11.00-12.30 İİBF Amfi 2

Onur Kurulu
Musa İŞİN/Kütahya Valisi
Prof. Dr. Erol ÖZVAR/YÖK Başkanı
Prof. Dr. Mümtaz BEDİR/İSAM Başkanı
Prof. Dr. Gülferin ÇELİK/İMÜ Rektörü

Terzip Heyeti
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK/DPÜ Rektörü
Prof. Dr. Gülferin ÇELİK/İMÜ Rektörü
Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU/İMÜ

Açılış Konferansı
İhsan Fazlıoğlu: Bir 'Bilimler Ansiklopedisi' Yazmak: Abdullah Kütâhî ve Dönemi Felsefe-Bilim Hayatı
Öğle yemeği: Saat: 13.00-13.50

Saat: 14.00-15.00 YER: İYİB Ed. Fak. GERMİNYOĞLU Yakup Bey Konf. Salonu)
I. OTURUM: Matematik Bilimleri
Ölçüm Başkanı: Prof. Dr. Erhan ATA (Matematik Bölümü Başkanı)
Erfan Başar: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn'daki eserlerindeki geometri ile
Zehra Bâğcı: "Sayılar bize ne söyler?": Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn'daki sayılar teorisi uy-
gulamaları"
Sena Ayçin: İsm-i marzûn'ın tarihsel süreçlerde yeni bir durak: Kütâhî'de optik ve yakıcı
ayınlar

Saat: 15.15-16.15
II. OTURUM: Tarihçesi ve Bilim Âletleri
Ölçüm Başkanı: Prof. Dr. İsmail YALÇIN (İlahiyat Fakültesi Dekanı)
Emel Güllü: Kütâhî'de mekânî bilimi ve mühendislik uygulamaları
Beyza Topcuoğlu-Ara Akylı: Kütâhî'nin usturlup kullanımını keşfetmek
Sule Taşkınlar: Kütâhî'de topolujun yayılışına ilişkin deney düzenlemeleri

Saat: 16.30-17.30
III. OTURUM: İsm-i Âdâb-ı Müstâla: Zooloji ve Coğrafya
Ölçüm Başkanı: Prof. Dr. Arif KOLAY (Tarih Bölümü Başkanı)
Emel Akıncı: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn adlı eserinde İsm-i Âdâb-ı Müstâla
Ahmet Gökçe: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn'daki tabiiy-ül-hayevân
Kübra Taşdemir: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn'unun coğrafya bilimi
açısından incelenmesi

Saat: 17.45-18.15
DEĞERLENDİRME OTURUMU
Prof. Dr. Erol ÖZVAR
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK
Prof. Dr. Gülferin ÇELİK
Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU

abdullahkutahisesempozyumu.dpu.edu.tr

Ölçüm Başkanı: Prof. Dr. İsmail YALÇIN (İlahiyat Fakültesi Dekanı)
Emel Güllü: Kütâhî'de mekânî bilimi ve mühendislik uygulamaları
Beyza Topcuoğlu-Ara Akylı: Kütâhî'nin usturlup kullanımını keşfetmek
Sule Taşkınlar: Kütâhî'de topolujun yayılışına ilişkin deney düzenlemeleri

Ölçüm Başkanı: Prof. Dr. Arif KOLAY (Tarih Bölümü Başkanı)
Emel Akıncı: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn adlı eserinde İsm-i Âdâb-ı Müstâla
Ahmet Gökçe: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn'daki tabiiy-ül-hayevân
Kübra Taşdemir: Kütâhî'nin Ferâidu'l-Funûn'unun coğrafya bilimi
açısından incelenmesi

Saat: 17.45-18.15
DEĞERLENDİRME OTURUMU
Prof. Dr. Erol ÖZVAR
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK
Prof. Dr. Gülferin ÇELİK
Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU

abdullahkutahisesempozyumu.dpu.edu.tr

Şekil 1: Sempozyum Afîşî

demisyenlerin, öğrencilerin ve ilgili kurum temsilcilerinin yanı sıra Kütahya Valisi Musa Işın, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörü Ahmet Tekin, Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Rektörü İsmail Boz ve Uşak Üniversitesi Rektörü Ekrem Savaş katılmıştır. Sempozyumun açılışı, DPÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Amfi-2 Salonu'nda Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Erol Özvar ile DPÜ Rektörü Süleyman Kızıltoprak'ın selamlama konuşmalarıyla gerçekleştirildi. Özvar, bilim ve düşünce tarihine damga vuran şahsiyetlerin hatırlanarak eserlerinin ilmî kamuoyuna kazandırılmasının önemini vurgularken Kızıltoprak da Kütahya'nın tarih boyunca üstlendiği ilmî-kültürel rolü hatırlatarak Abdullah Kütâhî'nin mirasının gün yüzüne çıkarılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Sempozyumun açılış konferansı, İhsan Fazlıoğlu tarafından "Bir 'Bilimler Ansiklopedisi' Yazmak: Abdullah Kütâhî ve Dönemi Felsefe-Bilim Hayaatı" başlığıyla verilmiştir. Sunumda Kütâhî'nin ilmî şahsiyeti ile *Ferâidu'l-Funûn*'un içerik, yöntem ve dönem bağlamı ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Açılış konferansında İhsan Fazlıoğlu, akademik literatürde neredeyse hiç işlenmemiş olan *Ferâidu'l-Funûn*'un kütüphane raflarında yeniden tespit edilmiş sürecini anlatarak yalnızca Bursalı Mehmed Tâhir'in Osmanlı Müellifleri gibi birkaç biyografik kaynaktan zikredilen Abdullah Kütâhî'yi, tabakat kitapları ve arşiv belgelerinden hareketle biyografik bir çerçeveye oturtmuştur. Konuşmasında eserin bilim tarihi geleneği içindeki yerini tartışan Fazlıoğlu, *Ferâidu'l-Funûn*'un dokuz ciltten oluştuğunu hatta daha kapsamlı olabileceğini ve günümüze ise yalnızca 3, 4, 6, 7 ve 9. ciltlerin ulaştığını vurgulamıştır. Ayrıca Abdullah Kütâhî'nin Kütahya'da müftülük yapmasının, aklî ve naklî ilimlerdeki mâhirliliğinin, Sultan III. Mustafa'nın (sl. 1171-1187/1757-1774) davetiyle saray meclislerine dâhil edilmesi ve padişahın maddî desteğiyle nadir eserler temin etmesinin, onun sadece taşradan İstanbul'a uzanan bir ilim köprüsü değil aynı zamanda devlet-ulema iş birliğinin de canlı bir temsilcisi kıldığını eklemiştir. Şöhretini, 120 ayrı disiplini bir araya getirerek ansiklopedi niteliği kazanan *Ferâidu'l-Funûn* adlı eserine borçlu olan Kütâhî, geniş spektrumlu ilmî tasnifiyle hem çağdaşlarına hem de sonraki ilim tarihçilerine önemli bir referans noktası bırakmıştır. İhsan Fazlıoğlu Kütâhî'nin, yaşamı boyunca şahsî gelirleriyle oluşturduğu koleksiyonu ve üretken telif faaliyetinin, Osmanlı entelektüel geleneğinde özel kütüphane kurmanın ve disiplinler arası ansiklopedik eser kaleme almanın önemini sergileyen nadide bir örnek olarak değerlendirilmeyi hak ettiğini belirterek konuşmasını sonlandırdı.

Fen-Edebiyat Fakültesi Germiyanoğlu Yakup Bey Konferans Salonu'nda saat

14.00'te başlayan "Matematik Bilimler" başlıklı ilk oturum, DPÜ Matematik Bölümü Başkanı Erhan Ata'nın başkanlığında yürütüldü. Oturumda, İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü Matematik Bilimleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Elif Baga eserin mesâha bölümlerini; aynı anabilim dalından Zehra Bilgin sayılar teorisi uygulamalarını; Doğa Bilimleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Sena Aydın ise optik ve yakıcı aynalara dair kısımları ele alan bildirimlerini sundu.

"Teknoloji ve Bilim Aletleri" başlıklı ikinci oturum, DPÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Erdal Aday'ın oturum başkanlığında gerçekleştirildi. Oturumda, İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü Teknoloji Tarihi Anabilim Dalı elemanlarından Enes Güllü eserin mekanik ve mühendislik uygulamalarını; Beyzanur Topçuoğlu ile Afra Akyol usturlabın kullanım kılavuzu üzerine sunumlarını gerçekleştirdi. Oturumun son konuşmacısı İMÜ Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölüm Başkanı Şule Taşkiran ise boşluğun imkânsızlığına dair kısımları ele alan bildirisini sundu.

"İlm-i Âdâb-ı Mütâlaa, Zooloji ve Coğrafya" başlıklı üçüncü oturum, DPÜ Tarih Bölümü Başkanı Arif Kolay'ın başkanlığında icra edildi. Oturumda, İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü Bilim Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı Başkanı Elmin Aliyev ilm-i âdâb-ı mütâlaa bölümlerini; İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü Canlı Bilimleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Ahmet Göksu tabâyi-u'l-hayevân kısımlarını; İMÜ Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü'nden Kübra Taşdemir ise coğrafya bölümlerine dair bildirimlerini sundu. Dokuz akademisyenin bildiri sunduğu oturumların ardından gerçekleşen kapanış oturumu, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Rektörü İsmail Boz başkanlığında yapıldı. Oturumda Süleyman Kızıltoprak, Erdal Aday, Arif Kolay ve İhsan Fazlıoğlu sempozyuma dair müzakere ve değerlendirmelerini sunarak programı akademik bir sentezle sonlandırdılar. Abdullah Kütâhî'nin matematik, mesâha, optik, zooloji, coğrafya ve astronomi gibi pek çok alandaki katkılarını ele alan bu bildirimler, hakemli bir dergide özel sayı olarak yayımlanacaktır.

Kültür Gezisi

Sempozyumun akademik oturumları kadar önemsenen kültür gezisi, 11 Nisan 2025 Cuma günü Süleyman Kızıltoprak'ın ev sahipliğinde ve Arif Kolay'ın rehberliğinde Kütahya'nın tarihî dokusunu yerinde tanımaya ayrıldı. İlk durak, kaynaklarda Abdullah Kütâhî'nin defnedildiği yer olarak zikredilen Miskinler Tekkesi çevresi oldu. Bugün modern binaların kuşattığı bu alanda, zemin altı dokunun büyük ölçüde örtülmüş olduğu tespit edildi. Bu sebeple katılımcılar, olası mezar konumuna ilişkin saha gözlemleri yaptı.

Sempozyum ekibi, Kütahya'nın Osmanlı öncesi ve sonrası mimarî mirasını bütünlükten bir güzergâh izledi. 9./15. yüzyıl divan şairi Şeyhî'nin türbesi, Selçuklu mimarisinin seçkin örneklerinden Kütahya Ulu Cami ve medrese-küllüye kompleksleri içinde özgün kitâbeleriyle öne çıkan Vâcidiye Medresesi ziyaret edildi. Abdülvâcîd Kütâhî'nin kabri başında dua edildi. Ardından kentin seramik mirasını yaşatan Çini Müzesi ile Germiyanogulları döneminin önemli simalarından II. Yakub Bey'in Türbesi gezildi. Erken Mevlevîhâne tipolojisini koruyan Dönenler Camii ve süslemeleriyle tanınan Yeşil Cami de programın son duraklarını oluşturdu.

Bu saha ziyareti, sempozyumda tartışılan metin-mekân ilişkisini fizikî bir perspektife taşımakla kalmadı aynı zamanda Kütâhî'nin ilmî mirasıyla kentin kültürel katmanları arasında kurulan bağı somutlaştırarak gelecek araştırma projeleri için disiplinler arası iş birliğinin yol haritasını da belirledi. Katılımcılar, yazma kültürünün canlı şahidi olan coğrafyada bulunmanın heyecanını paylaşarak Kütahya'nın ilmî geçmişinin daha görünür kılınacağı ortak hedefini benimsedi.

Sonuç olarak Abdullah Kütâhî ve dokuz ciltlik *Ferâidu'l-Funûn* etrafında şekillenen bu çok disiplinli sempozyum, başta İMÜ Bilim Tarihi Enstitüsü ile Kütahya Dumlupınar Üniversitesi olmak üzere İSAM ve diğer paydaş kurumların iş birliğini somutlaştırarak Anadolu'nun ilk bilimler ansiklopedisini hem ulusal hem de uluslararası akademik gündemin merkezine taşımıştır. Kütâhî'nin geniş ilmî yelpazesi titizlikle incelenmiş, üç tematik oturumda sunulan dokuz bildirinin yanı sıra açılış ve değerlendirme oturumları sayesinde eserin yönetsel yapısı, tarihî bağlamı ve bilim tarihi içindeki yeri yeniden yorumlanmıştır. Böylece sempozyum hem Kütâhî'nin ilmî mirasını görünür kılan öncü bir etkinlik olmuş hem de gelecek araştırmalar için sağlam bir zemin hazırlamıştır.

Kaynakça

- Kütâhî, Abdullah. *Ferâidu'l-Funûn*. Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/1. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/612207>
- Kütâhî, Abdullah. *Ferâidu'l-Funûn*. Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/2. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/612206>
- Kütâhî, Abdullah. *Ferâidu'l-Funûn*. Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/3. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/612208>
- Kütâhî, Abdullah. *Ferâidu'l-Funûn*. Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/4. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/612074>
- Kütâhî, Abdullah. *Ferâidu'l-Funûn*. Ankara: Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1339/5. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/611717>
- DPÜ, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi. *DPÜ'de Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi Sempozyumu* (10 Nisan 2025). https://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/67f67faf7d326/dpude-anadoluda-ilk-bilimler-ansiklopedisi-sempozyumu
- İMÜ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilim Tarihi Enstitüsü. *Anadolu'da İlk Bilimler Ansiklopedisi: Abdullah Kütâhî ve Ferâidu'l-Funûn Sempozyumu Tamamlandı* (14 Nisan 2025). <https://bilimtarihiensitu.medeniyet.edu.tr/tr/haberler/anadoluda-ilk-bilimler-ansiklopedisi-abdullah-kutahi-ve-feraidul-funun-sempozyumu-tamamlandi>